

Розвадовський Броніслав Леонович – державний експерт відділу внутрішніх загроз управління експертно-аналітичного забезпечення Апарату Ради національної безпеки і оборони України, кандидат юридичних наук, доцент

Корумпованість відносин у сфері дорожнього руху: заходи протидії

У статті розглянуто питання корумпованості відносин у сфері дорожнього руху та запропоновано заходи протидії цьому явищу відповідно до нового антикорупційного законодавства.

Ключові слова: безпека дорожнього руху, корупція, корупційні правопорушення, антикорупційне законодавство, фінансовий контроль, заходи протидії.

Безпека дорожнього руху безпосередньо стосується проблем забезпечення національної безпеки в Україні, адже внаслідок невіршених проблем забезпечення безпеки дорожнього руху страждає життя і здоров'я громадян, що становить найвищу соціальну цінність держави.

У своєму Зверненні з нагоди Дня офіційного відкриття оголошеного Генеральною Асамблеєю ООН Десятиліття дій з безпеки дорожнього руху (11 травня 2011 р.) Президент України Віктор Янукович заявив: “Усвідомлюючи відповідальність перед суспільством за необхідність невідкладного розв’язання нагальних проблем у згаданій сфері, дбаючи про забезпечення конституційних прав і свобод людини та гідних умов її життя, вимагаю вжиття рішучих заходів щодо запобігання катастрофічним наслідкам дорожньо-транспортних пригод” [1].

Це вимагає глибокого наукового аналізу проблем забезпечення безпеки дорожнього руху та прийняття на загальнодержавному рівні відповідних стратегічних документів. У наукових роботах Б. Ю. Бурбелі, А. П. Головіна, Т. О. Гуржія, В. А. Мисливського, О. Н. Ярмиша та інших [2–5] йдеться про формування державної політики в сфері безпеки дорожнього руху, вітчизняного законодавства про державний рух і реформування цієї сфери.

Однією із проблем забезпечення безпеки дорожнього руху є корупція у сфері дорожнього руху, що потребує розробки адекватних заходів протидії.

Метою статті є дослідження корумпованості відносин у сфері дорожнього руху та вироблення заходів протидії цьому явищу відповідно до нового антикорупційного законодавства.

З огляду на актуальність проблеми, насамперед, слід зазначити, що з метою забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері безпеки дорожнього руху 25 травня 2011 р. прийнято Стратегію підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2015 року (далі – Стратегія) [6]. За дорученням Кабінету Міністрів України, Міністерством внутрішніх справ України разом з іншими зацікавленими центральними органами виконавчої влади розробляється проект плану заходів щодо реалізації Стратегії.

Загалом, у результаті активізації дій владних структур, передусім Управління ДАІ МВС України, ситуація на автошляхах держави дещо покращилася. Так, за статистичними даними Міністерства внутрішніх справ України, за десять місяців 2011 р., в порівнянні з аналогічним періодом минулого року, кількість дорожньо-транспортних пригод із потерпілими зменшилась на 6,5 % (з 26 241 до 24 537), травмованих осіб – на 6,3 % (з 32 502 до 30 459), загиблих – на 4,3 % (з 3836 до 3670).

Водночас, на думку фахівців, однією з проблем, що негативно впливають на забезпечення безпеки дорожнього руху, є високий рівень корумпованості відносин у сфері дорожнього руху. Хабарництво, протекціонізм та інші корупційні явища поширені у сфері нагляду за безпекою дорожнього руху, в управлінні дорожнім господарством, у системі водійської підготовки, в сфері нагляду і контролю за дотриманням вимог законодавства про дорожній рух.

Як свідчать дані соціологічного опитування Центру Разумкова [7], рівень поширення так званої “побутової” (низової) корупції в Україні є досить високим. Це негативне явище відбувається на нижчих ланках управління державою, на яких особи, уповноважені на виконання функцій держави, під час виконання своїх посадових обов’язків, пов’язаних із наданням громадянам певних державних послуг (серед них ДАІ, інші державні установи, причетні до забезпечення безпеки державного руху), зловживають службовим становищем, використовуючи його з метою незаконного отримання прибутку або в інших корисливих цілях.

Результати проведених Київським міжнародним інститутом соціології, за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в Україні, загальнонаціональних опитувань громадської думки з питань корупції дають підстави зробити висновок, що ситуація з хабарництвом у ДАІ з року в рік практично не змінюється. Найбільш поширеним різновидом корупційних дій залишається неофіційна платня при порушенні правил дорожнього руху. При цьому 35 % автовласників роблять це на вимогу інспектора, а 23 % – самі ініціюють хабар-

ництво. Це ж стосується й отримання водійських прав: від 16 % позивачів вимагають оплати, а 12 % – самі до цього спонукають [8, с. 7].

На жаль, водії, які здійснили правопорушення, не вважають свої дії хабарництвом. Понад дві третини водіїв готові уникнути адміністративного покарання саме таким чином.

Основними факторами, які сприяють корупції у правоохоронних органах, зокрема підрозділах ДАІ, на думку фахівців [9], є:

- низький рівень соціального забезпечення працівників (низька заробітна плата, невіршення житлово-побутових проблем тощо);
- недосконала система добору, навчання та професійної підготовки кадрів, потрапляння в підрозділи осіб з низькими моральними якостями;
- безпідставно швидке просування окремих співробітників по службі, призначення на керівні посади осіб, які не мають відповідної кваліфікації, досвіду та знань;
- не відпрацьований механізм участі громадських організацій, засобів масової інформації у контролі за діяльністю правоохоронних органів. Функціонування Громадських рад на практиці є недосконалим та малоефективним.

Тривалий час вважалося, що однією з причин поширення корупції в державі є недосконалість антикорупційного законодавства. Прийняття базового Закону України “Про засади запобігання і протидії корупції” [10] і Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення” [11], які введені в дію з 1 липня 2011 р., стало важливим практичним етапом у протидії цьому явищу в усіх сферах життєдіяльності, включаючи сферу дорожнього руху.

Нові антикорупційні закони містять ефективні правові механізми запобігання та протидії корупції як у публічній, так і приватній сферах. За корупційні правопорушення несуть відповідальність й фізичні особи, які надають неправомірну вигоду особам, уповноваженим на виконання функцій держави, а також особам, які прирівнюються до них.

Це означає, що водій у разі надання співробітникові ДАІ неофіційної платні з метою уникнення адміністративного покарання за порушення правил дорожнього руху також може бути притягнутий до відповідальності за корупційне правопорушення.

Позитивну роль у зниженні рівня корупції має відіграти і новий підхід до фінансового контролю за доходами, витрати і зобов'язання фінансового характеру суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення, до яких відносяться уповноважені посадові особи у сфері нагляду за безпекою дорожнього руху, в управлінні дорожнім господарством, системі водійської підготовки, сфері нагляду і контролю за дотриманням вимог законодавства про дорожній рух.

Зазначені й інші положення нового антикорупційного законодавства потребують широкого роз'яснення серед населення та працівників відповідних сфер.

Важливим кроком на шляху протидії корупції в державі стало схвалення 21 жовтня 2011 року Указом Президента України Національної антикорупційної стратегії на 2011–2015 роки [12]. Сьогодні здійснюється розробка Державної програми щодо запобігання та протидії корупції на п'ятирічний період.

Загалом, протидію корумпованості відносин у сфері дорожнього руху необхідно пов'язувати з реалізацією комплексу соціально-економічних, організаційно-управлінських, політичних, правових, ідеологічних, виховних, технічних та інших заходів, які повинні знайти своє відображення у Плані реалізації Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2015 року.

Зокрема, слід передбачити:

- забезпечення обґрунтованої оптимізації чисельності працівників, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції у сфері дорожнього руху;

- проведення реформування системи оплати праці цих співробітників;

- скорочення випадків прийняття працівниками ДАІ рішень щодо правопорушників одноосібно, здійснення контролю за діяльністю правоохоронця на робочому місці;

- життєві заходів щодо зменшення безпосередніх контактів громадян і представників відповідних служб у сфері нагляду за безпекою дорожнього руху, в управлінні дорожнім господарством, у системі водійської підготовки, зокрема, шляхом упровадження системи електронного документообігу та електронного цифрового підпису;

- чіткого визначення приписів і процедур поведінки працівників установ сфери дорожнього руху при прийнятті управлінських рішень, що заборонить їм у багатьох випадках діяти на власний розсуд, зловживати наданими їм повноваженнями;

- ретельну антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів у сфері дорожнього руху, включаючи узгодження процедури використання автоматичних систем спостереження на автошляхах для обмеження корупційних відносин з можливим порушенням конституційних прав і свобод громадян;

- інформування населення про розташування органів, що ведуть боротьбу з корупцією, часи їх роботи та контактні телефони посадових осіб цих органів тощо.

Результати здійсненого у статті дослідження дають підстави сформулювати наступні висновки.

Неналежне виконання правоохоронцями й іншими посадовими особами у сфері дорожнього руху своїх обов'язків безпосередньо зачіпає права і свободи громадян, підриває їх віру в побудову демократичної держави, порушує принцип верховенства закону, що загалом становить загрозу національній безпеці.

Водночас, ця проблема є багатоаспектною, вимагає принципового і виваженого підходу, зокрема, включаючи реформування, передусім, правоохоронної системи.

Перспективу подальших досліджень буде складати: вивчення питань, пов'язаних з удосконаленням інституту відповідальності посадових осіб у сфері нагляду за безпекою дорожнього руху, управління дорожнім господарством, системі водійської підготовки, сфері нагляду і контролю за дотриманням вимог законодавства про дорожній рух.

Список використаних джерел

1. Звернення Президента України Віктора Януковича з нагоди Дня офіційного відкриття оголошеного Генеральною Асамблеєю ООН Десятиліття дій з безпеки дорожнього руху [Електронний ресурс] / Сайт Всеукраїнської громадської організації "Асоціація безпеки дорожнього руху". – Режим доступу : <http://week2011.roadsafety.org.ua/index>.
2. Ярмиш О. Н. Реформування системи забезпечення безпеки дорожнього руху: завершення чи початок / О. Н. Ярмиш // Наука та правоохорона. – 2008. – № 2. – С. 30–39.
3. Гуржій Т. О. Основи формування державної політики в сфері безпеки дорожнього руху : [монографія] / Т. О. Гуржій. – К. : ДНДІ МВС України, 2010. – 256 с.
4. Мисливський В. А. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту : [монографія] / В. А. Мисливський. – Донецьк: Донец. юрид. акад. МВС України, 2004. – 380 с.
5. Безпека дорожнього руху: механізм адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів забезпечення : монографія / Б. Ю. Бурбело, А. П. Головін, С. І. Наєнко ; МВС України, Луган. держ. ун-т. внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 248 с.
6. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2015 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 трав. 2011 р. № 480-р // Офіц. вісник України. – 2011. – № 42. – Ст. 1724.
7. Корупція в Україні стає вкоріненим соціокультурним стереотипом [Електронний ресурс] // Недержавний аналітичний Центр Разумкова. – 2011. – 29 верес. – Режим доступу : http://razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=3027.
8. Стан корупції в Україні. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007–2009 рр. для порогової програми для України Корпорації "Виклики тисячоліття" (МСС) / Київський міжнародний інститут соціології, 25 трав. 2009 р. – 48 с.

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

9. Стеценко С. Г. Корупція в органах внутрішніх справ: проблеми протидії : [монографія] / С. Г. Стеценко, О. В. Ткаченко. – К. : Алеута, КНТ : Центр учбової літератури, 2008. – 168 с.

10. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 7 квіт. 2011 р. № 3206-VI // Офіц. вісник України. – 2011. – № 44. – Ст. 1764.

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення : Закон України від 7 квіт. 2011 р. № 3207-VI // Офіц. вісник України, 2011. – № 44. – Ст. 1765.

12. Національна антикорупційна стратегія на 2011–2015 рр. : схвалена Указом Президента України від 21 жовт. 2011 р. № 1001/2011 // Офіц. вісник України. – 2011. – № 83. – Ст. 3020. – 4 листоп.

В статье рассмотрен вопрос коррумпированности отношений в сфере дорожного движения и предложены меры противодействия этому явлению в соответствии с новым антикоррупционным законодательством.

In the article the question of corruption of relations in sphere of traffic is considered and counteraction to this phenomenon according to the new anticorruption legislation has been offered.

Стаття надійшла до редакції журналу 21 листопада 2011 року.